

Місячний Економічний Моніторинг України

- Г. Васильєв, колишній Віце-спікер парламенту та Прокурор Донецької області обійняв посаду Генерального прокурора.
- Україна підписала з Польщею двосторонню угоду щодо продовження трубопроводу Одеса-Броди до міста Плотськ.
- У січні-жовтні реальний ВВП зріс на 7,2% дпр, за рахунок вищих темпів зростання доданої вартості у обробній промисловості, торгівлі та транспорті.
- Європейський банк реконструкції та розвитку розпочав проект, спрямований на розвиток приватного кредитування під заставу складських свідоцтв на зерно.
- В рамках переговорів з СОТ, Україна підписала з Ізраїлем двосторонній протокол щодо доступу на ринки товарів та послуг.
- Верховна Рада прийняла Державний бюджет на 2004 рік, що передбачає доходи у розмірі 60,7 млрд. грн. та видатки у розмірі 64,2 млрд. грн.
- В листопаді банківська система зазнала тимчасового браку ліквідності.
- НБУ пом'якшив норми регулювання щодо операцій резидентів з єврооблігаціями України.

№12 (38)
Грудень
2003

Населення: 48 млн.
Промислове виробництво/ВВП: 30,5%
Сільськогосподарське виробництво/ВВП: 13,4%
Інвестиції/ВВП: 20,3%
Експорт: Росія 17%, ЄС 20%
Імпорт: Росія 35%, ЄС 23%

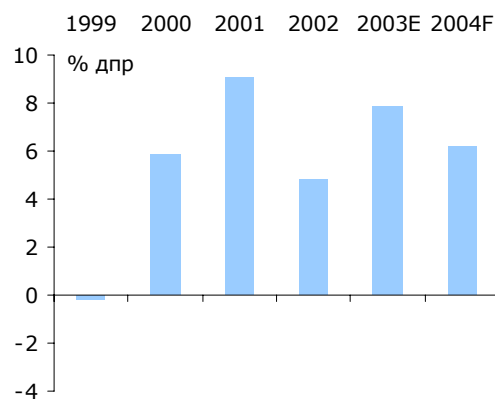
Політика: Г. Васильєв став новим Генеральним прокурором.

У листопаді Л. Кучма звільнив С. Піскуна з посади Генерального прокурора на підставі звинувачень в неспроможності провести розслідування декількох важливих справ та в надмірній політизації прокуратури. Замість нього Верховна Рада дала згоду на призначення Президентом на посаду Генерального прокурора України Г. Васильєва, представника Партії регіонів. Г. Васильєв раніше обіймав посаду Віце-спікера парламенту та прокурора Донецької області. Пост Віце-спікера зайняв представник Комуністичної партії А. Мартинюк.

У листопаді Україна підписала з Польщею двосторонню угоду щодо будівництва трубопроводу Броди-Плотськ, що продовжить вже існуючий трубопровід Одеса-Броди. Цей факт свідчить про наміри українського уряду транспортувати каспійську нафту з Одеси до міста Броди, незважаючи на потужне лобі міжнародної корпорації British Petroleum та російської компанії ТНК використовувати трубопровід в зворотному напрямку. Такі наміри України вже отримали підтримку з боку Європейського Союзу (ЄС) та Туреччині. ЄС зацікавлена в диверсифікації енергоресурсів, а для Туреччини трубопровід Одеса-Броди-Плотськ буде можливістю зменшити вантажний потік в Босфорі.

Політичні опоненти В. Ющенко, лідера найбільшої реформаторської опозиційної партії "Наша Україна", навмисно зірвали конференцію партії в Донецьку. Схожі події в Сумах, Сімферополі та інших регіональних центрах, де "Наша Україна" планувала провести конференції, показали, що конфлікти в парламенті можуть перейти в широкі маси та призвести до небажаних соціальних наслідків. В результаті цих подій, українська влада, що представляє парламентську більшість, була розкритикована міжнародною спільнотою. Офіційні особи США та ЄС ще раз наголосили на необхідності проведення чесних виборів.

Зростання реального ВВП

Джерело: Держкомстат
E — власна оцінка; F — власний прогноз

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 228-6342
Факс (+38044) 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
<http://www.ier.kiev.ua>

Реальний сектор: У січні-жовтні ВВП зріс на 7,2% дпр

У січні-жовтні реальний ВВП зріс на 7,2% дпр, тоді як за дев'ять місяців року зростання становило 6,5% дпр. Прискорення росту відбулося за рахунок вищих темпів зростання доданої вартості в обробній промисловості, торгівлі та транспорті. Також, після літнього падіння, у жовтні продовжилося відновлення доданої вартості у сільському господарстві. За перші десять місяців року додана вартість у сільському господарстві скоротилася на 13,2% дпр, порівняно з 16,7% дпр у січні-вересні. Як очікується, у 2003 році річне реальне зростання ВВП становитиме 7,9%.

Найбільш визначною рисою цьогорічного економічного розвитку є високі темпи росту інвестицій. У січні-вересні інвестиції в основний капітал збільшилися на 32,5% дпр (6,2% дпр у відповідному періоді попереднього року), при цьому більше половини інвестицій було спрямовано на купівлю машин та обладнання. Зростання інвестицій віддзеркалилося також у швидкому розвитку машинобудування та будівництва. Так, у січні-вересні будівництво зросло на 25,1% дпр, головним чином завдяки новобудовам та реконструкції старих будівель у промисловості, зокрема в енергетичному секторі та металургії. Темпи розвитку житлового будівництва були нижчі за минулорічні на 0,6% дпр.

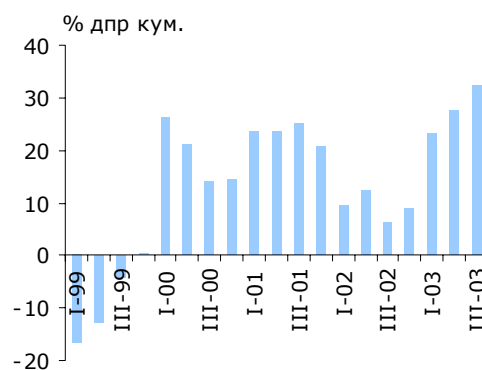
Галузеві тенденції: ЄБРР розпочав проект приватного кредитування під заставу складських свідоцтв на зерно

Сільське господарство. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) відкрив спеціальні кредитні лінії для двох українських банків, спрямовані на розвиток приватного кредитування під заставу складських свідоцтв на зерно. Гроші будуть використані для надання фермерам кредитів з використанням складських свідоцтв на зерно (тобто вимог на зерно, що зберігається на сертифікованих елеваторах) як кредитної застави. Протягом декількох минулих років уряд намагався запровадити аналогічний фінансовий інструмент, а саме державні заставні закупівлі зерна, що передбачали державне кредитування. Однак цей інструмент виявився нежиттєздатним, головним чином через недостатнє фінансування заставних операцій державою, що не дозволило завоювати довіру фермерів до державних операцій з зерном. Хоча на сьогодні недоліки системи торгівлі зерном та державне втручання на ринку зерна обмежують приватне кредитування під заставу складських свідоцтв, очікується, що кредит ЄБРР допоможе створити ринок для такої фінансової послуги в Україні.

Приватизація. Біля 90% акцій Кримського содового заводу було продано на аукціоні, що відрізнявся незвично високим рівнем конкуренції. На участь в аукціоні було подано сім заяв, шість з яких було прийнято, що зробило цей аукціон одним з найбільш активних в Україні. Акції заводу було продано фінансовій компанії "Кліринговий Дім". Ціна продажу становила 346,7 млн. грн., що більш ніж вдвічі перевищує стартову ціну.

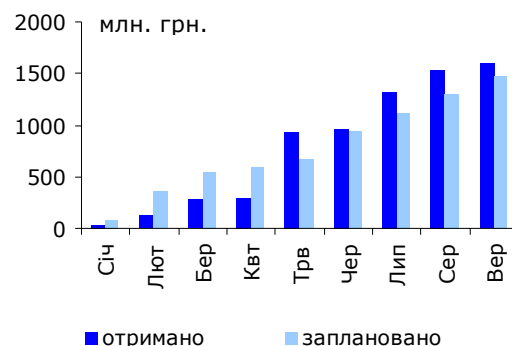
У січні-вересні Фонд державного майна України отримав 1,6 млрд. грн. приватизаційних надходжень, перевищивши запланований на цей період обсяг на 130 млн. грн. Цей факт свідчить про високу ймовірність успішного виконання плану приватизації на 2003 рік, яким передбачено 2,2 млрд. грн. надходжень від приватизації.

Інвестиції у основний капітал

Джерело: Держкомстат

Надходження від приватизації у 2003 році*

Джерело: Державне казначейство
* лише загальний фонд бюджету

Зовнішній сектор: Україна підписала двосторонній протокол про доступ на ринки товарів та послуг з Ізраїлем

У листопаді Україна зробила ще один крок до закінчення переговорного процесу щодо вступу до СОТ, підписавши з Ізраїлем двосторонній протокол про доступ на ринки товарів та послуг. Це шістнадцятий двосторонній протокол з 33, що має підписати Україна з членами її Робочої групи. Також Україна має закінчити багатосторонні переговори щодо гармонізації національного законодавства з вимогами СОТ.

У січні-вересні експорт товарів зріс на 27,8% дпр у доларовому виразі, тоді як імпорт збільшився на 32,1% дпр. Торговий баланс залишився позитивним на рівні 375,4 млн. доларів США, хоча це менше ніж за відповідний період 2002 року (695,9 млн. доларів США) завдяки високим темпам росту імпорту. Експорт у Європу (виключаючи країн СНД) зріс на 37,2% дпр, і був найбільшим внеском у загальне зростання експорту. Експорт у країни СНД зріс на 36,8% дпр, головним чином завдяки відновленню торгівлі з Росією. Також спостерігалось зростання імпорту з усіх регіонів світу, в першу чергу з країн Азії (67,4% дпр).

Фіскальна політика: Схвалено Державний бюджет на 2004 рік

Верховна Рада прийняла Державний бюджет на 2004 рік, що передбачає доходи у розмірі 60,7 млрд. грн. та видатки у розмірі 64,2 млрд. грн. Однак депутати не прийняли зміни до деяких податкових законів, розроблених спеціально як додаткові документи до Бюджету на 2004 рік, хоча підрахунок доходів та видатків схваленого бюджету частково базувався на цих змінах.

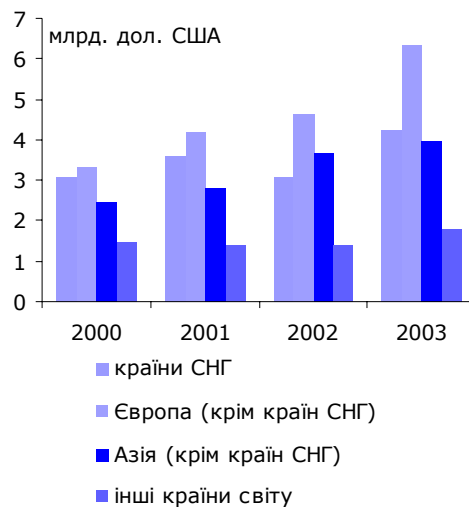
У Бюджеті на 2004 рік передбачено мінімальну зарплату на рівні 205 грн. на місяць починаючи з січня наступного року, та її підвищення до рівня 237 грн. починаючи з листопада. Крім того, з метою надати відповідні стимули для висококваліфікованих працівників бюджетної сфери з березня наступного року планується відновити механізм встановлення заробітної плати працівникам бюджетних установ на основі тарифної сітки.

Одночасно, Верховна Рада ухвалила зміни до Бюджету на поточний рік для того, щоб узгодити заплановані рівні мінімальної зарплати в грудні 2003 року та у 2004 році. Таким чином мінімальна зарплата у грудні цього року становитиме 205 грн., замість ухвалених раніше 237 грн.

Монетарна політика: Банківська система зазнала тимчасового браку ліквідності

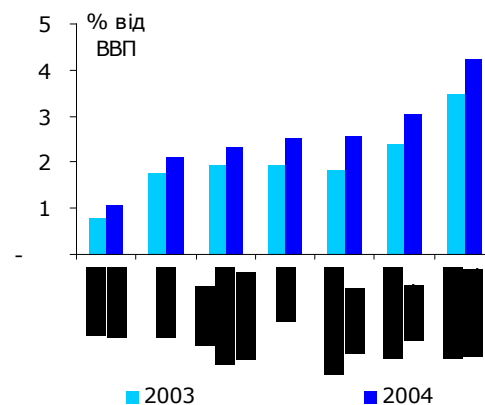
В середині листопада міжбанківська процентна ставка за кредитами "overnight" зросла до 40-70% річних з 8-12% річних на початку місяця. Дві події, що відбулися майже одночасно, стали причиною серйозних проблем з ліквідністю банків. З одного боку, значна сума державних коштів була акумульована на Державному казначейському рахунку в НБУ, не поступивши своєчасно до банківської системи і далі до реального сектору економіки. Міністр фінансів, М. Азаров, заявив, що накопичення коштів на рахунку було спричинено неефективністю та повільністю роботи розпорядників державних коштів. З іншого боку, нестача іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку змусила НБУ продавати золотовалютні резерви, зменшуючи монетарну базу та ліквідність банківської системи. З метою поліпшити становище банків НБУ зменшив норму обов'язкового резервування коштів до запитання в національній валюті з 10% до 8% та полегшив доступ банків до кредитів рефінансування, в той час як з боку органів, що відповідають за державні фінанси, було вжито заходів для зменшення залишків на рахунку Державного Казначейства в НБУ. Спільні зусилля органів влади, відповідних за монетарну та фіскальну політику,

Регіональний розподіл експорту товарів*

Джерело: Держкомстат
*дані за січень-вересень відповідного року

Заплановані бюджетні витрати

Джерело: Державне казначейство

Динаміка міжбанківської процентної ставки за кредитами overnight

Джерело: Український фінансовий сервер

були досить успішними: наприкінці листопада процентна ставка за кредитами "overnight" знизилась до попереднього рівня і ринок стабілізувався, але цей випадок ще раз засвідчив важливість координації монетарної та фіскальної політики.

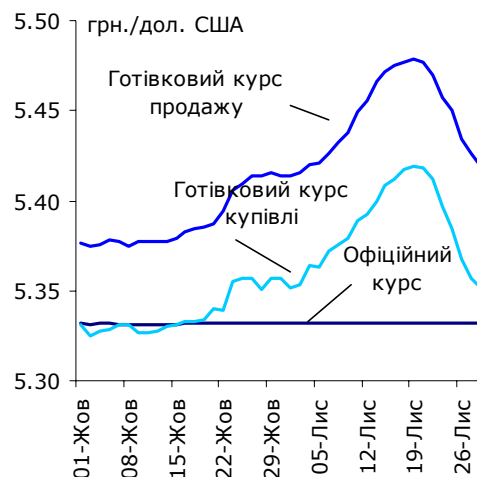
У листопаді індекс споживчих цін зріс на 8,1% дпр, головним чином через адміністративне підвищення цін на хліб. Монетарна база збільшилась на 30,0% дпр.

Фінансові ринки: Українські єврооблігації стали більш доступними для резидентів

Банківський сектор. НБУ спростив правила проведення операцій з єврооблігаціями України резидентами. Найбільш важливим моментом в новій постанові НБУ, яка набула чинності в кінці листопада, став дозвіл продавати єврооблігації не тільки за національну, а й за іноземну валюту. Крім того для проведення операцій з єврооблігаціями резиденти мають отримати багаторазову ліцензію, що діє протягом року. Однак для купівлі цінних паперів можна використовувати тільки валюту з власних резервів, в той час як купівлю іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку з такою метою заборонено. Для комерційних банків встановлено, що максимальний розмір операцій з єврооблігаціями не може перевищувати 10% активів банку. Пом'якшення обмежень щодо операцій з єврооблігаціями України має сприяти розвитку ринку капіталів, спростити запровадження приватних пенсійних фондів та зменшити вартість зовнішнього державного боргу.

Валютний ринок. Швидка девальвація гривні по відношенню до долара США, що спостерігалася на готівковому ринку у жовтні, викликала занепокоєння НБУ. Голова Нацбанку, С. Тігіпко, заявив, що НБУ буде підтримувати офіційний обмінний курс на рівні 5,33 грн./дол. США до кінця цього року та протягом наступного року, незважаючи на те, що Радою Нацбанку було передбачено невелику девальвацію гривні у 2004 році. Крім того, С. Тігіпко пообіцяв знову ввести 5% обмеження на різницю між офіціальним обмінним курсом та готівковим курсом у пунктах обміну валюти, якщо гривня буде продовжувати девальвувати на готівковому ринку. Хоча обмеження не було впроваджене, в середині листопада девальваційна тенденція змінилася на протилежну і готівковий ринок стабілізувався.

Динаміка обмінного курсу
грн./дол. США

Джерела: НБУ, Український фінансовий сервер

Економічні Тенденції		ІІкв 02	ІІІкв 02	ІVкв 02	Ікв 03	ІІкв 03	ІІІкв 03	Сер.	Вер.	Жов.	Лис.
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	4,7	4,3	6,1	7,9	9,3	...	5,9	15,0	12,3	...
Зростання ВВП (реальне, кум.)	% дпр	4,4	4,3	4,8	7,9	8,6	...	5,3*	6,5*	7,2*	...
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	5,8	6,0	7,0	10,7	12,4	15,2	14,6	15,2	15,7	...
С/госп. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	9,2	3,0	1,9	1,3	-6,0	-16,6	-27,2	-16,6	-13,1	...
ІСЦ	% дпр	-1,1	-1,1	-0,6	4,3	5,9	6,2	5,8	6,2	6,8	8,1
ІВЦ	% дпр	4,0	4,9	5,7	9,9	5,3	7,4	6,8	7,4	7,9	9,4
Експорт (дол. США, кум.)***	% дпр	2,4	6,9	10,7	24,6	23,8	...	29,1"	27,8"	...	...
Імпорт (дол. США, кум.)***	% дпр	0,9	4,7	4,9	22,8	23,3	...	31,2"	32,1"	...	...
Торгівельний баланс товарами (кум.)	млрд. дол. США	0,20	0,37	0,98	0,32	0,29	...	0,40"	0,38"	...	...
Поточний рахунок, на кінець періоду	млрд. дол. США	1,45	2,21	3,17	1,08	1,82	...	x	x	x	x
Поточний рахунок	% ВВП	8,3	7,5	7,62	11,9	9,2	...	x	x	x	x
Валові міжнародні резерви	млрд. дол. США	3,41	4,02	4,42	4,60	6,17	6,68	6,85	6,68	6,89'	6,91'
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	38,0	42,9	33,6	24,4	34,2	31,0	32,0	31,0	30,7	30,0
Сер.відс.ставка за кредитами у грн.**	% річних	25,0	20,1	19,5	17,9	17,2	18,1	18,2	18,1	17,8	18,0
Обмінний курс, середній	дол. США	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33	5,33
Обмінний курс, середній	євро	4,88	5,24	5,33	5,71	6,05	6,00	5,95	5,97	6,23	6,23

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, власні розрахунки

' Власна оцінка, що базується на даних про чисті міжнародні резерви НБУ

" Місячні дані наведені тільки для експорту/імпорту товарів (джерело: Держкомстат) кварталні дані містять експорт та імпорт товарів та послуг (джерело: НБУ)

* Місячні показники не враховують регулярні кварталні перегляди ВВП

** Середньозважена відсоткова ставка за кредитами у гривнях (НБУ)

*** Зростання у доларовому виразі

Основні Економічні Показники		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Номинальний ВВП	млрд. грн.	54,5	81,5	93,4	102,6	130,4	170,1	201,9	220,9
Номинальний ВВП	млрд. дол. США	37,0	44,6	50,2	41,9	31,6	31,8	37,4	41,4
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	-12,2	-10	-3	-1,9	-0,2	5,9	9,1	4,8
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	-12,0	-5,1	-0,3	-1,0	4,0	12,4	14,2	7,0
Сільськогосп. виробництво (реальне)	% дпр	-3,6	-9,5	-1,9	-9,8	-6,9	9,8	9,9	1,9
ІСЦ, в середньому за період	% дпр	376,4	80,2	15,9	10,6	22,7	28,2	12,0	0,8
ІСЦ, на кінець періоду	% дпр	181,7	39,7	10,1	20,0	19,2	25,8	6,1	-0,6
ІВЦ, в середньому за період	% дпр	488,9	52,1	7,7	13,2	31,5	20,9	8,6	3,1
ІВЦ, на кінець періоду	% дпр	172,1	17,3	5,0	35,4	16,0	20,8	0,9	5,7
Експорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	2,6	19,1	0,0	-13,4	-7,9	17,9	9,5	10,7
Імпорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	1,5	17,4	2,0	-14,0	-19,1	18,9	14,1	4,9
Поточний рахунок	млрд. дол. США	-1,2	-1,2	-1,3	-1,3	0,9 °	1,2 °°	1,4	3,1
Поточний рахунок	% ВВП	-3,1	-2,7	-2,7	-3,1	2,9	3,8	3,7	7,5
Чисті прямі іноземні інвестиції	млрд. дол. США	0,3	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8	0,7
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	1,1	2,0	2,4	0,8	1,1	1,5	3,1	4,4
Бюджетний баланс***	% ВВП	-6,9	-5,1	-6,8	-2,7	-2,1	-0,7	-1,9	0,8
Загальний державний борг	% ВВП	40,9	25,0	30,3	49,4	61,4	44,5	37,4	34,4
Зовн. борг (загальний)	% ВВП	26,3	20,5	19,4	38,4	50,0	32,5	26,8	24,7
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	132,3	38,0	44,6	21,9	39,3	39,9	37,4	33,6
Обмінний курс, середній	дол. США	1,5	1,8	1,9	2,4	4,1	5,4	5,4	5,3
Обмінний курс, на кінець періоду	дол. США	1,8	1,9	1,9	3,4	5,1	5,4	5,3	5,3
Обмінний курс, середній	євро	1,9	2,3	2,1	2,8	4,4	5,0	4,8	5,0
Обмінний курс, на кінець періоду	євро	2,3	2,4	2,1	4,0	5,2	5,1	4,7	5,5

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, IFS, власні розрахунки

*** Бюджетний баланс розрахований за новою методологією, що застосовується з 2002 року.

"Мінус" означає дефіцит бюджету

- ° Вартість товарів, переданих у власність Росії згідно з міжурядовою угодою про розподіл Чорноморського флоту, підписаною у травні 1997 року, на загальну суму 726 млн. дол. США не врахована
- °° Вартість авіакомплексів, переданих у власність Росії як частина боргу за газ згідно з міжурядовою угодою, підписаною у жовтні 1999 року, на загальну суму 274 млн. дол. США не врахована

Скорочення

дпк до попереднього кварталу

дпр до попереднього року

дпм до попереднього місяця

кум. кумулятивно